

Івасечко О., к. політ. н.,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

Цебенко О., к. політ. н.,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ЄС ЯК ГЛОБАЛЬНА РЕГУЛЯТОРНА СИЛА: ЕФЕКТ БРЮССЕЛЮ У СФЕРІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА¹⁷

У світі, де «ефект доміно» може спричинити розпад імперій, а «ефект метелика» – змінити хід історії, також існує «брюссельський ефект», який формує новий порядок денний зовнішнього регулювання. Сучасним регуляторним «трендсетером» постає Європейський Союз, який створює високі стандарти, впроваджує чіткі правила, розробляє дієві механізми та поширює їх на зовні. Найяскравішим прикладом дії «брюссельського ефекту» є екологічна сфера, де нормотворча діяльність ЄС визначає міжнародні підходи до захисту довкілля з різних нормативних аспектів. Аналізуючи поняття «брюссельського ефекту», слід відслідкувати корені його походження. Цей термін ввела в науковий обіг експертка із права міжнародної торгівлі Ану Бредфорд, для позначення здатності Європейського Союзу регулювати глобальний ринок в односторонньому порядку.

Феномен «брюссельського ефекту» відображає можливості ринків транслювати регуляторні норми ЄС, як на учасників, так і на регуляторні органи поза межами Об'єднання. Важливо, що дія «брюссельського ефекту» в обох

¹⁷ Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them. Project number: 101126654 — EU_LEAD — ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH.

випадках має автономний характер – ЄС лише регулює власний ринок, і таким чином, здійснює глобальний регуляторний вплив. Сукупність сприятливих факторів, у тому числі прийняття транснаціональними компаніями відносно жорстких стандартів ЄС у поєднанні з дією ринкових сил, формує «брюссельський ефект» [1, с. 1-3].

Існують два формати «брюссельського ефекту»: «де-факто» та «де-юре». Якщо розглядати «де-факто» формат, то він пояснює реакцію транснаціональних корпорацій на регулятивну силу ЄС, яка супроводжується подальшим пристосуванням їх поведінки до норм та стандартів Європейського Союзу. Здебільшого «де-факто» формат спричинює виникнення формату «де-юре»: після адаптації своєї діяльності до правил ЄС, глобальні компанії починають вбачати необхідність у впровадженні нормативних актів за зразком ЄС і в інших країнах своєї присутності. Це важливо для уникнення конкуренції на внутрішньому ринку з компаніями, які не діють за стандартами ЄС, зважаючи на відсутність такого стимулу для них (наприклад, ці компанії не є експортерами ЄС). Однак, лобіювання з боку транснаціональних компаній – це не єдиний варіант формування «брюссельського ефекту де-юре», інколи цей процес пов'язаний із звичайним рішенням урядів наблизити свої стандарти до стандартів ЄС, з огляду на різні мотиви, відмінні від «тиску» з боку бізнесу. Такі мотиви можуть включати бажання спростити експорт до ЄС, здобути місце на його ринку, зміцнити співпрацю з Об'єднанням та ін. [1, с.2].

Як стверджує Жан Стапперс, експерт у сфері дотримання регуляторних вимог, «ЄС запроваджує правила, решта світу часто наслідує його приклад». Фахівець також вважає, що виникнення «брюссельського ефекту», названого на честь фактичної столиці ЄС, свідчить про зміну глобальної парадигми регуляторної динаміки, що спричиняє багато викликів для забезпечення комплаєнсу в бізнесі [4].

Теоретичні дослідження регуляторної політики здебільшого визначають масштаб ринку ключовим фактором впливу на регулювання діяльності закордонних суб'єктів. Проте, Ану Бредфорд вважає, що ЄС отримав статус

глобального регулятора, не лише через розміри свого внутрішнього ринку, а й завдяки побудові інституційної архітектури, яка ефективно трансформує економічний потенціал у регуляторну силу. Відтак, експертка припускає, що складовими «брюссельського ефекту» є п'ять елементів: розмір ринку, регуляторна спроможність, жорсткі стандарти, нееластичні цілі та неподільність.

Європейський Союз відомий своєю відданістю захисту довкілля і тому готовий на прийняття жорстких правил та стандартів для досягнення цієї мети. Тому дуже важливим тут є ефект Брюсселю, який допомагає ЄС досягати екологічних цілей, незважаючи на суворість вимог та амбітність планів. Можна виокремити декілька ключових процесів у сфері захисту навколишнього середовища, де ЄС сформував світові екологічні стандарти за допомогою «брюссельського ефекту». Це зокрема, захист добробуту тварин, регулювання небезпечних речовин та електронних відходів, запровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів для пом'якшення наслідків зміни клімату. Окрім цього, варто розуміти важливість регулювання цієї сфери для ЄС, що підтверджено масштабом її нормативно-правової бази ЄС. За даними Інституту європейської екологічної політики, вона складається з понад 1100 директив, регламентів та рішень [1, с. 207].

Екологічна політика Європейського Союзу у багатьох її проявах відображає дію брюссельського ефекту «де-факто», який починає дію, як при прямому регулюванні продукції, так і при регулюванні, заснованому на ринкових механізмах. Посилення дії ефекту зростає завдяки різним чинникам, зокрема: з огляду на визнання конституційним обов'язком інституцій ЄС захисту довкілля та завдяки «принципу обережності», який уможлиблює регуляторне втручання навіть за умови непевності у потенційній шкоді. Законодавчі зміни в екологічних політиках, які здійснюють іноземні уряди на основі норм ЄС, можуть бути викликані різними чинниками, які призвели до активізації «де-юре» ефекту Брюсселю.

Таким чином, крім безпосереднього впливу «де-факто» формату, регуляторні стандарти ЄС підвищуються за його межами через: участь ЄС у багатосторонніх,

регіональних та двосторонніх переговорах; ініціацію конвенцій в екологічній сфері з боку ЄС; укладання торговельних угод із включеними екологічними положеннями; надання технічної допомоги інституціями ЄС іноземним регуляторним органам, з поширенням в процесі цього своїх правил; використання екологічними рухами та неурядовими організаціями норм ЄС як взірця у своїй адвокаційній роботі [1, с. 265].

Попри позитивний характер змін, які несе за собою «брюссельський ефект», як для Європейського Союзу, так і для міжнародної системи, є багато викликів, які ставлять під сумнів ефективність його дії в майбутньому. Скорочення ринку ЄС, посилення антиглобалістських тенденцій та розвиток технологічних інновацій – це те, що може послабити вплив «брюссельського ефекту». На це опосередковано та/чи безпосередньо може вплинути зростання впливу Китаю та інших країн, що потенційно знизить відносну величину ринку ЄС, яка є однією із передумов дії «брюссельського ефекту»; зниження рівня міжнародної співпраці, яке скорочує можливості регулювання через багатосторонні договори та інституції; внутрішні протиріччя в ЄС, які ставлять під питання ефективність ЄС в цілому, та його нормотворчості, зокрема [1, с. 266].

Враховуючи ще глибший контекст можливості реалізації глобальної регуляторної сили ЄС у сфері захисту довкілля, варто розглянути три сценарії майбутнього Європи, представлених у звіті «Глобальна Європа 2050», а саме екологічну складову у них: 1. «Усім байдуже» – зростання енергетичних обмежень, споживання сировини, навантаження на земельні ресурси, втрата біорізноманіття, дефіцит води. 2. «ЄС під загрозою» – глобальна енергетична нестабільність, найгірший сценарій глобального потепління, глобальна продовольча криза, деградація біорізноманіття та невинна деградація водних ресурсів. 3. «Європейське відродження» – перспективи підвищення енергоефективності та скорочення викидів вуглекислого газу, стала дорожня карта до низьковуглецевої Європи [2].

Вочевидь, найбільш сприятливим постає сценарій «Європейське відродження», за яким Європейський Союз демонструє прогрес у сфері сталого розвитку, екологічних інновацій, енергоефективності, формуючи шлях до кліматично нейтрального майбутнього.

Для того, щоб негативні сценарії розвитку подій не були реалізовані, ЄС, як глобальний регулятор, повинен діяти. Варто зазначити, що Політичні орієнтири Європейської комісії на 2024–2029 роки слугують ключовим дороговказом у планах ЄС щодо подолання викликів у сфері захисту довкілля. Серед основних пріоритетів в екологічній сфері є: Імплементация чинної законодавчої бази до 2030 року – у найпростіший, найсправедливіший та найефективніший спосіб. Укладення Угоди про чисту промисловість для декарбонізації та зниження цін на енергоносії. Підтримка якості життя (продовольча безпека, вода та природа). Адаптація до зміни клімату, готовність та солідарність [3].

Якісне втілення визначених пріоритетів у життя можливе за умови залучення міжнародної спільноти у цей процес, а саме: через приєднання міжнародних суб'єктів до Угоди про чисту промисловість, спільні дії у боротьбі зі змінами клімату, збереження ресурсів, посилення зусиль держав на шляху до реалізації Європейського зеленого курсу та ін. Саме «брюссельський ефект» може сприяти залученню закордонних урядів до цих ініціатив. Тому важливим постає той факт, що формула «ЄС регулюючи власний ринок, здійснює глобальний регуляторний вплив», працює в обидва боки: з одного боку, непотрібно додаткових дій від ЄС, оскільки правильне регулювання ним власного ринку запускає «брюссельський ефект», а, з іншого боку, «брюссельський ефект» запускається і під час «провалу» у регулюванні, проте тоді він вже спричинює дезінтеграцію та втрату довіри.

Отож, сучасні тенденції підтверджують результативність ефекту Брюсселя у навколишньому середовищі, який характеризує глобальну регуляторну силу Європейського Союзу. Однак, чи і надалі «брюссельський ефект» збереже свою силу, буде залежати, як від самого ЄС, так і від мінливого зовнішнього середовища.

Література

1. Bradford, A. (2020). *The Brussels effect: how the European Union rules the world*. New York: Oxford University Press.
2. Directorate-General for Research and Innovation (European Commission). (2012). *Global Europe 2050*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/32cfa157-57fc-409d-b7c0-75b50faafa1e>
3. European Commission. (2024). *Commission's priorities*. https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029_en
4. Stappers, J. (2024). *What is the Brussels Effect?* NAVEX. <https://www.navex.com/en-us/blog/article/what-is-the-brussels-effect/>.

Kasha L.,

PhD, assoc.prof.

Associate Professor of the Department of
Electromechatronic and Computerized
Electromechanical Systems,

Turchyn P.,

student of ITM-11

Department of Information Systems and Networks
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

ENERGY DIGITAL MARKETS IN UKRAINE AS A COMPONENT OF SUSTAINABLE ENERGY DEVELOPMENT¹⁸

The development of a sustainable energy sector in Ukraine is impossible without introducing digital technologies and creating efficient energy markets. Energy digital

¹⁸ Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them. Project number: 101047462 — EUSTS — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH